

A SZAKMAI (KÖZJEGYZŐI) FELELŐSSÉGBIZTOSÍTÁS NÉHÁNY KÉRDÉSÉRŐL

*THE PROFESSIONAL (NOTARY PUBLIC) LIABILITY INSURANCE
ON SOME ISSUES*

DR. DEÁK ISTVÁN doktorjelölt
PTE KTK REGA Doktori Iskola

ABSTRACT

A significant portion of the latin type notary activities belong to market participants also in Hungary, especially in editing documents, even if it is circumscribed and round-defined by law and limited by business rules. The responsibility, as a legal norm has three aims: protection, prevention and reparation functions. According to economic theory, the professional liability insurance like any other insurance, is based on the customers' risk aversion, and the customers limited rationality. The professional liability insurance, and the involvement of the insurance company not only reduce transaction costs for the insured in the claim adjustment, but reduce transaction costs between insured and its business partners as well. Even though the risk-averse behaviour does not signify the largest impact of the legal requirements, but also the conclusion of the mandatory liability insurance. This is equal to the performing notary activities in the regional market as well, whose area of responsibility is similar to the jurisdiction of the district court's.

1. A felelősség fogalmának megközelítése

1.1. A felelősség kialakulásának rövid története

A felelősség – általánosságban – valamely követendő magatartás, jogi norma megszegéséért, vagy annak mellőzéséért való helytállási kötelezettség. A felelősség, mint jogi norma célja hármas, így:

- a védelmi funkció, azaz a közösség érdekeinek szem előtt tartása;
- a megelőző funkció, azaz az egyénnek a jogsértő magatartástól való távol tartása és a jogkövető magatartás biztosítása;
- a reparációs funkció, azaz a normaszegéssel okozott hátrányokért való helytállás kényszere.

A felelősség nem képzelhető el kötelességszegés nélkül²¹². Alapvetően két nagy felelősségi rendszert különböztetünk meg.

Az objektív felelősségi rendszer nem vizsgálja a normaszegő motivációját. Az eredményre, a kialakult joghátrányra fókuszál, illetve annak helyreállítását helyezi előtérbe.

A szubjektív felelősségi rendszer ezzel szemben az egyén felelősségére koncentrálna, a helytelen magatartás kiváltásának egyénben rejlő okait vizsgálja.

1.2. A kárfelelősség fejlődése

- Az ősi társadalmakban a felelősség alapja a magánbosszú volt, melynek során a sérelmet szenvedett egyén maga vett elégtételt az elszenvedettekért.
- Az ókorban a kárfelelősség megjelenésekor még nem különült el egymástól a magán(polgári) és büntető jog.
- A szétválást követően a magánjog célja az elszenvedett vagyoni sérelmek helyreállítása.
- A kártérítési felelősség alapja a represszió (büntetés), amely a delictumból²¹³ fakad²¹⁴. A kár olyan hátrány, amelyet a károsult a delictumból eredően vagyonában, vagy személyében szenvedett el²¹⁵. A kártérítési felelősség legfontosabb hivatása a megelőzés.
- A vagyoni kár lehet tényleges kár²¹⁶, elmaradt haszon²¹⁷, továbbá az indokolt költségek.
- A személyhez fűződő kár alapvetően a nem vagyoni kártérítés és a sérelemdíj²¹⁸.
- A polgári társadalom kialakulása magával hozta a büntető és polgári jogi felelősség „elvi alapú szétválasztását”²¹⁹. A polgári jogi kárfelelősség alapjává a vétkesség vált, mely az objektív felelősségen nyugszik, sarokköve a károsult védelme.
- A modern társadalmak kártérítési felelősségének fő szabálya a szubjektív felelősség. A reparáció és a prevenció elvei kiegészülnek a felróhatóság (jogsértő vétkességének) vizsgálatával.

212 Petrik Ferenc (2002): Kártérítési jog, HVG ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 13. old.

213 Bűncselekmény. A római jogban kétféle delictumot ismerünk. A delicta publica esetén az állam indított eljárást, míg a delicta privata esetében a sértett indított eljárást.

214 Fézer Tamás (szerk.) (2010): A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 21. o.

215 Fézer Tamás (szerk.) (2010): A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 22. o

216 *damnum emergens*

217 *lucrum cessans*

218 melynek lényege a károkozás következtében előállott szenvedésért való helytállási kötelezettség

219 Petrik Ferenc (2002): Kártérítési jog, HVG ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 16. old.

- A felróhatóság a jó gazda gondosságának, a társadalom által elvárt általános cselekvési elveknek való megfelelés vizsgálata, ami „már jóval szűkebb körben ad lehetőséget a mentesülésre, mint a vétkesség”²²⁰.

1.3. A jogi felelősség

A jogi felelősségnek rétegzett értelme van²²¹. Legáltalánosabb, leginkább elvont és legkevesebb tulajdonsággal való leírását a jogelmélet állapítja meg. Ennél sokkal részletesebb ismérveit – az egyes jogterületekre vagy jogágakra jellemző jellegzetességeit – szakjogtudományok tárják fel. A jogfelelősség elméleti magyarázata akkor megfelelő, ha az kellőképpen általános és egyúttal a jogterület valamennyi részletére is helytálló, helyes megállapítás. Nem tekinthető egységes felelősség elméletnek az, amely csak bizonyos részletekre igaz²²². Lábady Tamás szerint „a magánjog irodalma megkülönbözteti a magánjogi kötelezettséget a felelősségtől. Míg a kötelezettség általánosságban azt a magatartást jelenti, amelyet a Servusnak a vele szemben álló Dominus alanyi joga alapján ki kell fejtenie, addig a felelősség nem más, mint helytállás valamely kötelezettségért, illetőleg a kötelezettség.”²²³

1.4. A közjegyzői felelősség

A közjegyző – a közjegyzői működése körében – okozott kár megtérítéséért a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint felel. A károk megtérítésének fedezésére a közjegyző köteles legalább ötvenmillió forint értékű²²⁴, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által megkötött felelősségbiztosítást kötni, és fenntartani azt közjegyzői működésének időtartama alatt.

2. A biztosítás kialakulásának rövid története

2.1. Európai biztosítás történet

A magántulajdon kialakulásával egyidejűleg megjelent az igény annak védelmére is. I.e. 2250-ből ismerjük az első írásos feljegyzéseket a biztosítás kezdetleges formájáról. Így a karavánbiztosítás keretében a kereskedők egyeztek meg

220 Fézer Tamás (szerk.) (2010): A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 24. old.

221 Sólyom László (1977): A polgári jogi felelősség hanyatlása, Akadémiai kiadó, Budapest. 8. old.

222 Szalma József (2008): Szerződésen kívüli (deliktualis) az európai és a magyar magánjogban, ELTE ÁJK-Bíbor Kiadó, Budapest-Miskolc, 13. old.

223 Lábady Tamás (1988): A magyar magánjog (polgári jog) általános része. 2. változatlan kiadás. Budapest – Pécs: Dialog Campus Kiadó, 21. old.

224 1991. évi XLI. törvény 10.§. (2) bek.

egymással abban, hogy karavánjuk kifosztása esetén a károkat közösen viselik²²⁵, illetve a másik kezdetleges biztosítási forma a rabszolgák szökéséből eredő veszteségek, károk esetére a rabszolgatartók egymás közötti megegyezése a károk megosztására²²⁶. Mindkét esetben a veszélyközösség tagjai közös pénzügyi alapot hoztak létre, amelyből – szükség esetén – a károkat fedezni tudták.

Az ókori Római Birodalomban két formában jelent meg a biztosítás. Egyrészt a felszabadított rabszolgák temetkezési pénztáratokat alapítottak, melynek keretében a tagok hozzájárulásokat teljesítettek, s a halál bekövetkezése esetén hozzátartozók segély formájában részesülhettek a befizetett alapból. A másik formát a kereskedelem fejlődése teremtette meg, melynek során a hosszú távra szállított termékekre a kereskedők kölcsönt vettek fel, melynek kamata lényegesen meghaladta a piaci kamatokat. Ezt a kölcsönt nem kellett vissza fizetni, ha az áru az út során megsemmisült, míg ha célt ért, s a szállító eszköz épségben visszatért kiindulási helyszínére, a kölcsönt és kamatát vissza kellett fizetni.²²⁷

A biztosításnak alapvetően tehát két formája működött a kezdeti időkben. Az egyik az ún. felosztó-kirovó rendszer, amely arra az esetre, ha a közösség tagját veszteség érte, az egy tagra eső kárt felosztotta a közösség tagjai között. A másik a kaláka, melynek keretében az ókorban gyakori tűzvészek károsultjait segítették, hogy elveszett ingatlanuk helyébe közösen új épületet emelhessenek.

A céhes ipar fejlődésének hatására Németországban, Dániában és Angliában a megalakult gildék²²⁸ keretében nyújtottak segítséget a tagok egymásnak áruik megsemmisülése, esetleges elveszése esetére. Ezek keretében szervezték meg továbbá a tűzkárok enyhítésének kereteit is. A szakmai alapon szerveződött közösségek anyagi lehetőségei azonban rövid időn belül szűkössé váltak, így rövidesen annak igénye is felmerült, hogy az egymástól elszigetelt közösségek egyesítsék erejüket.

Genovában 1347-ben jegyezték fel az első, kezdetleges biztosítási kötvényt, amelyet a piaci alapon működtetett biztosítási vállalkozások állítottak ki, a kereskedelemből eredő kockázatok mérséklésére, biztosítására.

Ebben az időszakban jelent meg a nápolyi orvos, Lorenzo Tonti által szervezett, biztosítással kiegészített államkölcsön. A tontinák életjáradék típusú kötvények voltak Itáliában és Franciaországban, melynek keretében az állam/városok kötvényt bocsátottak ki, melyek igénylőinek életjáradékot fizettek. Aki a jegyzést követően hamarabb távozott az élők közül, kevesebb, míg az átlagnál szebb kort megélők magasabb szolgáltatást vehettek igénybe. Az állam/város fizetési kötelezettsége kimerült akkor, amikor a lejegyzett összeg elfogyott.²²⁹

225 Biztosítás története, kialakulása, fogalma, www.biztositaskotelezo.hu; Letöltve: 2015. okt. 18.

226 Biztosítás története, kialakulása, fogalma, www.biztositaskotelezo.hu; Letöltve: 2015. okt. 18.

227 Biztosítás története, kialakulása, fogalma, www.biztositaskotelezo.hu; Letöltve: 2015. okt. 18.

228 A távolsági kereskedők érdekvédelmi szervezete a középkorban.

229 Szekeres István (2010): Biztosítási ismeretek, Jegyzet, Szent István Egyetem, Gazdasági Kar, Békéscsaba, 3. old.

A XVII-XVIII. századra, a statisztika és a matematika fejlődésének hatására létrejöttek az első biztosító társaságok, amelyek már nem csak az árut, hanem a fuvarozó eszközt, így elsősorban a hajótestet is biztosították. 1688-ban Nagy-Britanniában alakult meg a Lloyd's Biztosító Társaság, majd 1720-ban ugyan itt jöttek létre a kereskedelmi alapon működő más biztosító társaságok is.

A szigetországban a XVIII. századtól kezdtek működni az életbiztosításokat kínáló társaságok.

A modern technikai fejlődések hatására a XIX. században jelentek meg a felelősség -, baleset biztosítások, megalakultak a viszont biztosítók, majd a XX. századtól váltak általánossá a több kockázatú biztosító társaságok.

2.2. Magyar biztosítástörténet

A XIV. században jelentek meg a céhek keretében szervezett Társulások, amelyek a tagjaik, családtagjaik számára segélyeket, járadékokat fizettek.

A XVIII. században alakultak meg az első társaságok, amelyek főként temetési és nyugdíjbiztosítási tevékenységet folytattak, illetve a Szepességben ezen időszakban működtek tűzpénztárak is a gyakori tüesetek kárainak enyhítésére.²³⁰

1807-ben jött létre a szállítmánybiztosítással foglalkozó Királyi és Császári Hajózást Bátorosító Társaság, amely – mint a neve is mutatja – szállítmány-biztosítással foglalkozott. 1843-ban alakult meg a tisztán hazai tőkéből életre hívott Jégverés Elleni Kölcsönös Biztosító Magyar Egyesület. 1857-ben alapították az Első Magyar Általános Biztosító Társaságot. 1899-ben jött létre a Gazdák Biztosító Szövetkezete. A XX. század elején a magyar biztosítási piacon tevékenykedő nagyobb gazdasági társaságok voltak az Adria (Triesti) Biztosító Társaság, az Első Magyar Általános Biztosító Társaság, illetve a Generali.

1949-ben, immáron az államosítás jegyében hozták létre az Állami Biztosító-t. Mellette 1986-ban alapították meg a szintén állami Hungária Biztosítót.

A rendszerváltás után piaci alapon szervezett biztosító társaságok kezdtek működni a hazai piacon.

3. A szakmai felelősségbiztosítás fogalma és közgazdasági jellemzői

3.1. Szakmai felelősségbiztosítás fogalma

A felelősségbiztosítás a biztosított által a mások vagyonában okozott károkra nyújt fedezetet, a kártérítési kötelezettség alól mentesíti a károkozót a szerződésben meghatározott esetekben. A szakmai felelősségbiztosítás a felelősségbiztosí-

230 Szekeres István (2010): Biztosítási ismeretek, Jegyzet, Szent István Egyetem, Gazdasági Kar, Békéscsaba, 3. old.

tások speciális típusa – sokan az általános felelősségbiztosítások egyik fajtájának tekintik, mások a felelősségbiztosítások egyéb csoportjába sorolják²³¹.

Az általános felelősségbiztosítás esetén a biztosító átvállalja a biztosítottat a szerződésben meghatározott minőségében²³² terhelő, azon kártérítési kötelezettségeket, melyekért a magyar jog szerint a biztosított köteles helytállni. A biztosító kockázatviselése kiterjed a személyi sérüléssel járó károk, a szerződésen kívül okozott dologi károk és az ezekre visszavezethető egyéb vagyoni károk miatt támasztott követelésekre.

A szakmai felelősségbiztosítás olyan felelősségbiztosítási szerződés, amely alapján a biztosító azokat a károkat téríti meg, amelyek a szerződésben nevesített szakma vagy hivatás (pl. orvos, gyógyszerész, könyvvizsgáló, bróker, közjegyző) folytatóját terhelik olyan károkozás kapcsán, ahol a felelősségük megállapítható.²³³

A különbség az általános felelősségbiztosítások és a szakmai felelősségbiztosítás között alapvetően az, hogy az előbbi azokra a harmadik félnek okozott károkra nyújt fedezetet, melyek nem a konkrét szolgáltatásnyújtásához szorosan kapcsolódóan merülnek fel, míg utóbbi kifejezetten a szakmai szolgáltatásnyújtás közben a szolgáltatás igénybevevőjének okozott kárt fedezi.

A szakmai felelősségbiztosításhoz nagyon hasonló biztosítási termék a szolgáltatási felelősségbiztosítás, mely azonban csak a tevékenység végzése során okozott egyéb károkra és nem a szolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó károkra vonatkozik. Előfordul, hogy a biztosított részéről felmerül az igény a szolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó károk fedezésére is. Ekkor a szolgáltatási felelősségbiztosítási szerződés kiegészítésében a tevékenység tárgyára is kiterjesztik a biztosítást, így azonban ez már valójában szakmai felelősségbiztosítássá válik.

3.2. A szakmai felelősségbiztosítási piac közgazdasági jellemzői

A felelősségbiztosításokkal foglalkozó elméleti és az empirikus közgazdasági szakirodalom nagy része a biztosítás kapcsán felmerülő morális kockázattal (moral hazard) foglalkozik. A felelősségbiztosítás ugyanis elvileg növelheti a biztosított ösztönzőit a gondatlan cselekvésekkel kapcsolatban (ex ante moral hazard). A morális kockázat azonban egyrészt különböző szerződéses elemekkel (pl. önrészt) csökkenthető, másrészt mértéke nem olyan nagy, hogy meghaladná a biztosításból származó pozitív hatásokat. Az irodalom döntő része arra a következtetésre jut, hogy a felelősségbiztosításnak összességében jólétnövelő hatása van.²³⁴

231 Nochta Tibor (2005): A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 46. old.

232 Nagy Éva (2006): Kölcsönből fogyasztói hitel, Doktori értekezés, ELTE ÁJK, Budapest, 38. old.

233 Szalma József (2008): Szerződésen kívüli (deliktualis) az európai és a magyar magánjogban, ELTE ÁJK-Bíbor Kiadó, Budapest-Miskolc, 36. old.

234 Nagy Péter-Micsi Judit (2012): A szakmai felelősségbiztosítások piacának sajátosságai Magyarországon, Infrapont kiadó, Budapest, 18. old.

A közgazdasági elmélet szerint a szakmai felelősségbiztosításnak is, mint minden más biztosításnak az alapját az ügyfelek kockázatkerülő magatartása jelenti. Amennyiben a jövőbeli kár várható mértéke megegyezik a biztosítási díj összegével, egy kockázatkerülő ügyfél és egy kockázat semleges biztosító közt, racionális a biztosítási szerződés létrejötte.

Az intézményi közgazdaságtan szerint a kockázatkerülő attitűd nem magyarázza jól minden esetben a biztosítások létét, ami miatt szükséges a magyarázó tényezők körének kiegészítése.²³⁵ Az intézményi közgazdaságtan a tranzakciós költségek léteben, illetve a biztosító információs előnyében látja azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek magyarázzák a gazdaságban előforduló jelenségeket, melyek a hagyományos (alapvetően csak a kockázatkerülő attitűdre építő) elmélettel nehezen érthetőek: például, hogy a kockázat semleges nagyvállalatok is kötnek biztosításokat, illetve gyakran előfordul a „túlbiztosítás” is. A biztosító azonban egyrészt információs előnnyel rendelkezik a potenciális károk bekövetkezési valószínűségének meghatározását illetően, másrészt alacsonyabb költséggel képes elvégezni a kárrendezést, mint az ügyfél.

A szakmai felelősségbiztosítás, illetve a biztosító bevonása nemcsak a kárrendezés során csökkenti a tranzakciós költségeket a biztosított számára, de csökkenti a biztosított és annak üzleti partnerei közti tranzakciós költségeket is. Szakmai felelősségbiztosítás hiányában ugyanis a megrendelő csak bonyolult szerződéses konstrukció, illetve különböző garanciák megkövetelésével érheti el azt, hogy a megbízott által elkövetett szakmai hibák által okozott károk megtérítése garantált legyen.

A biztosítások iránti kereslet közgazdasági magyarázófaktorját a kockázatkerülő attitűd mellett tehát az ügyfél korlátozott racionalitása (a kár bekövetkezési valószínűségével kapcsolatos információhiány), illetve a biztosítók által a biztosítási eseményekkel (kárrendezéssel) kapcsolatban nyújtott szolgáltatásainak értékelése jelenti. A kínálat jellemzőit különösen, a díjakat pedig alapvetően a biztosítók információi (pl. a kárstatisztikák), illetve a biztosítással kapcsolatos tranzakciók költségei határozzák meg.

A szakmai felelősségbiztosítás specialitásai:

- A múltbeli károkra vonatkozó információk felhasználhatósága a károk jövőbeli bekövetkezési valószínűségének meghatározására vonatkozóan a szakmai felelősségbiztosítás esetében jóval korlátozottabb lehet, mint más biztosítási ágazatoknál. A biztosítás szempontjából ugyanis csak az a kár számít, amit a biztosítottnak a bíróság döntése, vagy peren kívül megegyezés alapján meg kell térítenie. Ez azonban idővel akár meglehetősen gyorsan is változhat a bírósági gyakorlat megváltozásának függvényében. De igen gyorsan megváltozhat a károsultak magatartása is a kárigények bejelentésével kapcsolatban. Gazdasági válság esetén pl. a károsult vállalatok, fogyasztók sokkal kevésbé

235 Huzdik Katalin-Béres Dániel-Németh Erzsébet (2014): Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál, Pénzügyi Szemle, 2014/4, Budapest, old.!

elnézők az őket ért károkkal kapcsolatban, mint a gazdasági fellendülés idején. A brit befektetési tanácsadói szakmai felelősségbiztosítási piac elemzése pl. arra következtetésre jutott, hogy a fő problémát a piacon az jelenti, hogy gazdasági visszaesés idején a bejelentett kárigények olyan mértéket öltenek, ami a szakmai felelősségbiztosítási piac összeomlásához vezet.²³⁶

- A kár nagysága nem mindig objektív és egyértelműen meghatározható. Ez különösen az egészségügyi felelősségbiztosítások esetében jelentkezik, ahol az emberi élet elvesztéséhez, vagy a maradandó fogyatékosághoz vezető szakmai hibák utáni kártérítés megítélése a bírósági gyakorlat és precedensek függvényében jelentősen változhat.
- A kár nem független a biztosítottól. Mint minden felelősségbiztosítás, éppen a biztosított által okozott károkra vonatkozik. Mégis ez a jellemző fontos különbséget jelent a többi biztosítási ágazathoz képest. Ebből következik, hogy a biztosítónak jóval körültekintőbben kell eljárnia a biztosítás megkötése során, ami magába foglalhatja a biztosítottak egyedi elbírálását egyedi kárstatisztikájuk alapján, illetve olyan ösztönzők alkalmazását (önrész, díj-visszatérítés), ami a károk elkerülésére ösztönzi a biztosítottat, azaz kezeli az erkölcsi kockázat (moral hazard) problémáját. Ilyen ösztönzők hiányában a felelősségbiztosítás társadalmilag nem megfelelő eredményre vezet, hiszen megnöveli a gondatlan szakmai magatartás és az ennek következtében jelentkező károk nagyságát. Az ösztönzők kidolgozása és alkalmazása jelentős többletköltséget okoz a biztosítóknál.
- A kárrendezés elhúzódása és magas költségei. A felelősségi károk esetében a károkozás, a kár megjelenése és a kártérítés megítélése időben elválhat egymástól, az egész folyamat jelentősen elhúzódhat. A kárbejelentés és a bírósági ítélet vagy a peren kívüli megegyezés között akár évek telhetnek el. Bizonyos esetekben – pl. mérnöki, vagy orvosi tevékenység esetén – a károkozás, illetve a kár jelentkezésének az időpontja is jelentősen különbözhet. Mindez ahhoz vezet, hogy a szakmai felelősségbiztosítások esetében jelentősen magasabb a függőkárok nagysága, ami más biztosítási ágazatokhoz képest nagyobb tartalékképzést igényel a biztosító részéről. A károkozás körülményeinek a tisztázása, a felelősség megállapítása nemcsak időigényes, de jelentős költségeket is okoz a biztosító számára, ami jóval magasabb lehet, mint más biztosítási ágazatok esetében. Összességében tehát a kárrendezéshez és a nagyobb tartalékképzéshez kötődő költségek (lekötött tőke költsége) jelentősen magasabbak a szakmai felelősségbiztosítás esetében.
- A viszontbiztosítás nagy szerepe. Részben a veszélyközösségek kis mérete, részben a károk bekövetkezéséhez, illetve a kár nagyságához kapcsolódó nagy bizonytalanság miatt a szakmai felelősségbiztosítások esetén nélkülözhetetlen a kockázat porlasztása, viszontbiztosítások megkötése révén.

²³⁶ Financial Services Authority, 2008: www.fsa.gov.uk; Letöltve: 2015. szeptember 14.

4. A magyar szakmai felelősségbiztosítási piac jellemzői

Magyarországon az egyes szakmák felelősségbiztosítási piacai rendkívül koncentráltak, melynek okai:

- **a kereslet alacsony szintje**

Számos szakma esetében a piac olyan kisméretű, hogy a belépéssel való foglalkozás nem éri el a vállalatvezetés „ingerküszöbét”. A közgazdasági irodalomban elméletileg és empirikusan is alátámasztott tény, hogy minél kisebb a kereslet, azaz a piac mérete, annál nagyobb az esélye a kevésszereplős, koncentrált piac kialakulásának.²³⁷

- **kisméretű veszélyközösség**

A kereslet alacsony szintje a biztosítási piacokon egy másik szempontból is korlátozhatja a belépést. Egy szakmához kapcsolódó egyébként sem túl nagy veszélyközösség sok biztosító közti megoszlása esetén az egyes biztosítókra már olyan kicsi veszélyközösség jutna, ami ellehetetleníti a biztosíthatóságot.

- **aszimmetrikus információ (a károkról)**

Egy részpiacra már jelenlévő biztosító jelentős információs előnnyel rendelkezik az új belépővel szemben, ami különösen a kárstatisztikák, illetve pl. a kárrendezés költségeivel kapcsolatban jelenthet lényeges előnyt. A tevékenység ezért az új belépő számára jóval kockázatosabb, ami miatt árai magasabbak lennének. Az új belépő ajánlata így nem lesz versenyképes.

- **a kereslet aggregálása**

Számos esetben a szakma keresletének egészét, vagy jelentős részét a kamarák, szakmai szövetségek aggregálják (a szövetség maga köt csoportos biztosítást a tagjaira, saját biztosítót, saját alkuszceget működtet). Az ilyen esetekben, még akkor is, ha bizonyos időnként történik biztosítóváltás, a piacról egy adott pillanatban alkotott kép szükségszerűen nagyon erős koncentrátságot mutat.

- **alacsony váltási hajlandóság a biztosítottak részéről**

A szakmai felelősségbiztosítások esetében is felmerülnek olyan általános váltási költségek (switching cost), amelyek minden szolgáltató váltást jellemeznek: pl. új, kedvezőbb ajánlat keresésének, a szerződés megszüntetésének, új szerződés megkötésének költségei. Ezeket más szolgáltatásokkal összehasonlítva nem nevezhetjük különösen magasnak, a szakmai felelősségbiztosításoknál azonban jelen van egy olyan elem, amely bizonyos esetekben igen erős ellenősztőnőzt jelent a váltással szemben. A magyar szakmai felelősségbiztosítási gyakorlat jellemzően ún. claims made alapú, azaz a biztosító csak a biztosítási időszak (a kötvény érvényessége) alatt okozott és bejelentett károk fedezetét vállalja. Biztosítóváltás esetén ezért előfordulhat, hogy a biztosított fedezet nélkül marad, amennyiben egy az előző biztosítás érvényességi időszakában keletkezett kár később, a biztosítóváltást követően derül csak ki, mivel ezt sem a régi sem az új biztosító nem vállalja.

²³⁷ Bresnahan, Timothy F. and Reiss, Peter C. (1991): “Entry and Competition in Concentrated Markets,” *Journal of Political Economy*, 99, 977-1009. old

Van lehetőség a múltban elkövetett szakmai hibákra vonatkozó kiegészítő fedezet, illetve olyan utófedezet megkötésére is, amely a biztosítás megszűnése után is fedezetet nyújt a később kiderülő károkra, ezek azonban nyilván akár jelentős többletköltséggel is járhatnak. Azoknak a szakmáknak az esetében tehát ahol a kár jelentkezése és a károkozás időpontja jelentősen elválhat egymástól a biztosítóváltás különösen költséges, a váltási hajlandóság pedig nagyon alacsony lehet.

Az egyes szakmai felelősségbiztosítási területeken tapasztalható erős koncentráció oka elméletileg lehet a piaci szereplők koordinációjának az eredménye, azaz a piac felosztása.

Vizsgálni kell a hallgatólágos koordinációnak azokat az előfeltételeit, amelyeket a közgazdasági szakirodalom és a versenyszabályozási gyakorlat nélkülözhetetlennek tekint.²³⁸ Az európai elsőfokú bíróságnak az Airtours²³⁹ ügyben hozott döntésében szereplő feltételek tekinthetők a hallgatólágos koordináció megvalósíthatóságának szükséges előfeltételeinek. Ezek a következők:

- 1). A szereplők képesek legyenek a koordinációra;
- 2). A szereplők képesek legyenek ellenőrizni, hogy minden résztvevő követi a koordinatív viselkedést.
- 3). Végrehajtható legyen valamilyen büntetési, elrettentési mechanizmus, aminek hatására a résztvevők nem térnek el egyoldalúan a koordinált viselkedéstől.
- 4). Ne legyen olyan külső szereplő (maverick), amelynek érdekében áll, és amely képes is destabilizálni a koordinációt.

Az Airtours kritériumok megvalósulása csak bizonyos strukturális jellemzőkkel rendelkező piacokon reális.

Tekintettel arra, hogy a koordinatív magatartás megvalósíthatóságához az összes Airtours kritériumnak egyszerre kell fennállnia, a fenti jellemzők arra utalnak, hogy a szakmai felelősségbiztosítási piac strukturális jellemzői nem teszik lehetővé az összehangolt piaci magatartás fenntartható megvalósítását²⁴⁰.

238 Gergely Csorba - Aliz McLean 2011. "Analysing coordinated horizontal effects". Competition Mirror 7:(1) 4-13. old

239 Európai Elsőfokú Bíróság T-342/99 sz. ítélete. <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/t-34299-sz-ugyenben-hozott-iteletenek-osszefoglalasa>; Letöltve: 2015. október 3.

240 Nagy Péter-Micski Judit (2012): A szakmai felelősségbiztosítások piacának sajátosságai Magyarországon, Infrapont kiadó, Budapest, 28. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1991. évi XLI. törvény,
Biztosítás története, kialakulása, fogalma, www.biztositaskotelezo.hu; Letöltve: 2015. október 18.
- Bresnahan, Timothy F. and Reiss, Peter C. (1991): "Entry and Competition in Concentrated Markets," *Journal of Political Economy*,
- Európai Elsőfokú Bíróság T-342/99 sz. ítélete. <http://kuria-birosag.hu/hu/eu/t-34299-sz-ugyben-hozott-iteletenek-osszefoglalasa>; Letöltve: 2015. október 3.
- Fézer Tamás (szerk.) (2010): A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft., Budapest,
- Financial Services Authority, 2008: www.fsa.gov.uk; Letöltve: 2015. szeptember 14.
- Gergely Csorba - Aliz McLean 2011. "Analysing coordinated horizontal effects". *Competition Mirror* 7:(1)
- Huzdik Katalin-Béres Dániel-Németh Erzsébet (2014): Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál, *Pénzügyi Szemle*, 2014/4,
- Lábady Tamás (1988): A magyar magánjog (polgári jog) általános része. 2. változatlan kiadás. Dialog Campus Kiadó, Budapest – Pécs,
- Nagy Éva (2006): Kölcsönből fogyasztói hitel, Doktori értekezés, ELTE ÁJK, Budapest,
- Nagy Péter-Micski Judit (2012): A szakmai felelősségbiztosítások piacának sajátosságai Magyarországon, Infrapont kiadó, Budapest,
- Nochta Tibor (2005): A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs,
- Petrik Ferenc (2002): Kártérítési jog, HVG ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest,
- Sólyom László (1977): A polgári jogi felelősség hanyatlása, Akadémiai kiadó, Budapest,
- Szalma József (2008): Szerződésen kívüli (deliktualis) az európai és a magyar magánjogban, ELTE ÁJK-Bíbor Kiadó, Budapest-Miskolc,
- Szekeres István (2010): Biztosítási ismeretek, Jegyzet, Szent István Egyetem, Gazdasági Kar, Békéscsaba,